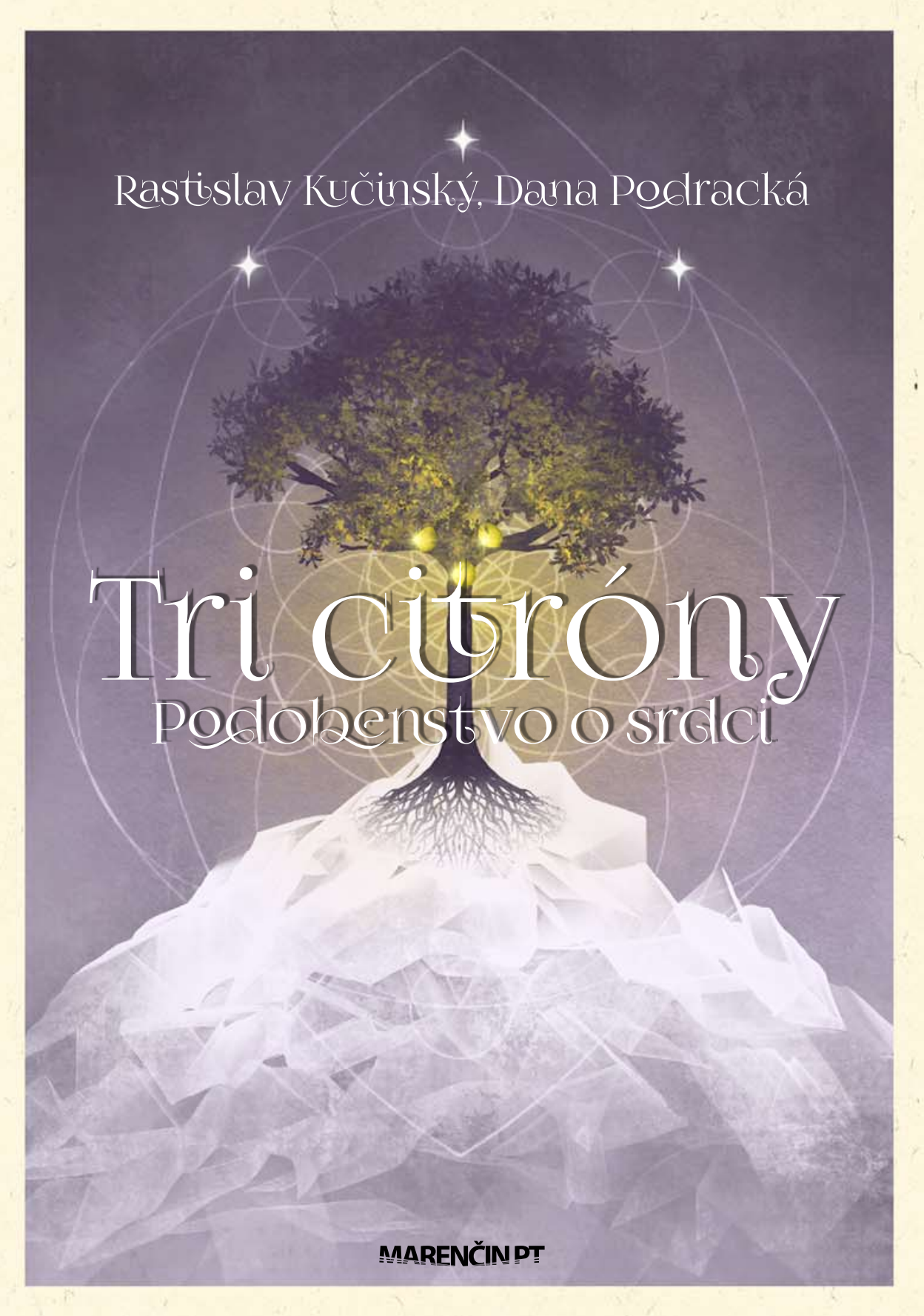

Rastislav Kučinský, Dana Podracká

Tri citróny

Podobenstvo o srdci

MARENČIN PT

Pokiaľ pozeráme iba do vonkajšieho sveta, tak snívame,
ale v momente, keď nazrieme dovnútra, tak sa začneme prebúdzat.

Carl Gustav Jung

TRI CITRÓNY

RASTISLAV KUČINSKÝ, DANA PODRACKÁ

TRI CITRÓNY

podobenstvo o srdci

MARENČIN PT

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

© Rastislav Kučinský, Dana Podracká, 2024
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2024
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media
Cover illustration © Alexandra Hrehová
Illustration © Alexandra Hrehová
Prologue © Vladimír Šolc
Layout © Marta Blehová
1066. publikácia
1. vydanie

ISBN 978-80-569-1273-7 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1274-4 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1275-1 (ePub)

Čo majú spoločné citrón, mandľa, slnko, mandala, lev, živá voda alebo spása? Sú to len náhodné asociácie, nezmyselné obrazy alebo v sebe obsahujú hlbší význam? Carl Gustav Jung, otec analytickej psychológie, sa raz vyjadril, že pokiaľ pozeráme iba do vonkajšieho sveta, tak sníme, ale v momente, keď nazrieme dovnútra, tak sa začneme prebúdať. Veril, že život nie je iba púhe dianie plynúce bezúčelne stámiľióny rokov, ale že je to zázrak, ktorý smeruje k odhaleniu schovaného pokladu najväčšej hodnoty. Je s ním spojené naplnenie zmyslu, uvedomenie si vlastnej existencie, ale zároveň prichádza ťarcha rozhodnutia, akýže to život budeme žiť. Prebudením zo sna zistíme, že náš život, a v konečnom dôsledku aj existencia ľudstva, nie sú len akési fenomény tam „vonku“, ale že sú súčasťou ľudskej duše, takisto ako duša je ich súčasťou. Prebudenie zo sna prináša uvedomenie, že realita sveta je závislá od našich činov, a práve preto je zároveň uvedomením si zodpovednosti. Prebudenie z inštinktívneho – alebo ak chcete – z automatického života posúva život do vyšších sfér. A síce do sfér vedomia, v ktorom sa život zrkadlí a zároveň uskutočňuje. Sfér vedomia, kde dobro a zlo už nie sú „tam“, ale sú vlastnosťami každého z nás. Uniknúť z tohto poznania je možné iba opätovným upadnutím do spánku. Herakles, ktorý vyniesol zlaté jablká zo záhrady Hesperidiiek, objavil vedomie. Keď hrdinovia hebrejského mýtu, Adam a Eva, pojedli ovocie zo stromu poznania, vlastne sa tiež prebudili. Zakúsili ten najtajomnejší zázrak života, zároveň však poznali aj tieň vlastnej nesmrteľnosti. Tento proces vedomia nazývame individuáciou, vo svojej hlbšej podstate ho však môžeme nazvať náboženstvom. Nie v zmysle toho, čo je predpísané a odporúčané vyššou autoritou ako správne, či to, čo je zakázané ako hriešne, ale náboženstvom, ktoré rebeluje voči bohom a prikázaniam a je úprimným a zároveň bolestným hľadaním vlastného miesta v živote. Človek, ktorý sa prebudil, už nikdy nebude sám. Človek, ktorý sa pozrie dovnútra, odhalí, že sny a obrazy sú mu spoločníkmi na jeho hrdinskej ceste. Ak otvorí svoje srdce a započúva sa do svojich snov, zistí, že k nemu prehovárajú s láskou a zámerom pomôcť. Kde sa však berie ich múdrosť? Ktože to prehovára? V snoch sa nám prihovárajú zvieratá, veci či neviditeľné hlasy, navštevujú nás zosnulí blízki... V snoch dokážeme lietať,

meniť sa z jednej formy na druhú, z jednej osoby do inej, dokážeme sa premiestňovať z jedného deja do druhého, byť pozorovateľom a zrazu pozorovaným... V snoch zažívame emócie, ktoré sme už veľmi dávno necítili, vyjavujú sa nám zabudnuté udalosti, navštevujeme mestá nevidanej krásy. V snoch k nám prehovára príroda vo svojej nezmernej rozmanitosti a kráse. Príroda, ktorá nekonečne prekračuje náš rozum a ktorá našla nespočetné spôsoby prežitia, milióny spôsobov adaptácie a riešenia problémov. V snoch k nám príroda, ktorú mnohí snáď nazývajú Bohom, prehovára a zároveň nám dáva čosi nové, čosi, čo nám bolo dovtedy skryté... Sny nás prebúdzajú do života! Sny nám dokážu otvoriť oči aj srdce. Jung povedal, že sen predstavuje skryté dvere do najtajnejších zákutí duše, otvárajúce sa do kozmickej múdrosti, ktorá tam bola dávno predtým, než existovalo akékoľvek vedomie. V snoch ku nám prehovára duša samotná a činí tak jazykom symbolov, ktoré sú jej najdokonalejším spôsobom prejavu. Symbol je zo svojej podstaty nejednoznačný, ale práve preto je plnší; obsahuje čosi aj z „druhej strany“, na rozdiel od jednostranného postoja, ktorý nás často uväzní v dogme. Sny rozprávajú rečou symbolov, možno práve preto, aby naše vedomie oslobodili od konečných právd a ukončených hľadanií! Jungovská analýza nám pomáha preložiť symboly do jazyka, ktorý nám pomôže prekonať krízy, duchovne a psychologicky rásť. Sny nie sú samoúčelné, sú prostriedkom k sebazpoznaniu, teda rozšíreniu vedomia. Podobne je tomu pri rozprávkach. Rozprávky a mýty (ale i iné umelecké výtvary kinematografie alebo hudby) sú vlastne snami, ktoré sníva skupina, spoločnosť, národ, ľudstvo, ale aj vlastne celý vesmír. Mnoho snov bolo zdrojom rozprávok a mnoho rozprávok vstupuje do snov nás všetkých. Človek, ktorý rozprávku prežíva, sa stáva súčasťou príbehu, intuitívne, mohli by sme povedať, že nevedome, absorbuje návody na riešenie vývojových situácií. Ich interpretácia však zahrnie ďalšie funkcie do procesu sebazpoznania. Často rozprávky ponúkajú odpovede na zložité otázky. Každý si v nich môže nájsť ten svoj poklad. Ak nás rozprávka osloví, znamená to, že je v nej energia, liek, ktorý potrebujeme, len ešte nevieme, ako ho využiť. Rozprávky sú takýmito liekmi, ktoré presahujú jednotlivca a pôsobia na kolektív. Rozprávky, tak ako aj sny, sú vlastne terapeutické systémy, skrz ktoré k človečenstvu prehovára duša sveta – *Anima mundi* – a ponúka riešenia, ktoré už síce boli vyskúšané, ale časom upadli

do zabudnutia. Rozprávky nielen zrkadlia naše najhlbšie túžby, ambície a aj hrozné strachy, zároveň ale poskytujú útočisko, ktoré rôzne emócie skrotí a dokáže nám sa k nim vedome vzťahovať. Sú ako hviezdy na nočnej oblohe, ktoré osvietia cestu, keď je tma najhustejšia, a umožňujú nám v nej bezpečnejšie kráčať. Rozprávky slúžia národom, aby nezabudli na svoju identitu; ako duchovnú, tak duševnú.

Rozprávka *Tri citróny* udržiava túžbu Slovákov po svetskej spravodlivosti, ale aj túžbu po spasení zatratenej duše. Kráľovič, ktorý sa zmocní spravodlivej vlády, dá národu dar stability a nádeje. Kráľ, ktorý sa chopí vlády v srdciach jednotlivcov, dá národu individuovaného človeka, ktorý sa už nenechá len tak ľahko oklamať falšou, podvodom a politickou manipuláciou. Osvietený jedinec je zárukou stabilného národa. Pre nás Slovákov je opäť veľmi dôležité, možno viac než kedykoľvek predtým, udržiavať spojenie s našimi dušami, ktoré sa vpravde dá len tým, že sa prebudíme do svojho vnútorného sveta. Opäť nám hrozí, že stratíme príliš veľa svojej vlastnej duševnej moci v prospech svetskej moci tých, ktorým vyhovuje náš spánok.

Hľadáme, pátrajme, prežívajme a započúvajme sa do hlasu hlbšieho poznania. Verím, že táto jedinečná a hĺbková analýza slovenskej ľudovej rozprávky *Tri citróny* od Rastislava Kučinského a Dany Podrackej je práve týmto hlasom, ktorý má schopnosť nás prebudiť a umožniť nám s otvorenými očami vidieť širšie súvislosti nášho poslania. Kniha je brilantným vhľadom do vnútorného sveta archetypov, psychologických, poetických a aj lekárskych poznatkov o človeku. Umožňuje čitateľovi zažiť čaro rozprávky nielen na pocitovej úrovni, ale zároveň aj na úrovni rozumu. Verím, že mnohým kniha odhalí nové pohľady na svet mýtických postáv slovenského folklóru, a takisto, že v nej nájdú návod na svoju vlastnú hrdinskú cestu, cestu prebudenia do plnšieho života.

Vlado Šolc, psychológ a jungovský analytik, Whitefish Bay, 7. júla 2024

TRI CITRÓNY

Interpretácia Rastislava Kučinského

Nespočetní rozprávači prenášali po stáročia rozprávky z pokolenia na pokolenie. Poslucháči si od nepamäti pamätali odvážne činy rozprávkových hrdinov a hrdiniek. Švajčiarsky psychológ Carl Jung verí, že rozprávkové a mytologické príbehy pramenia z jedného zdroja, ktorým je hlboká vrstva psychiky, nazývaná kolektívne nevedomie. Príbuzné rozprávky a ich motívy majú univerzálnu štruktúru, ktorá sa objavuje v rozdielnych kultúrach všade na svete. Základné časti tvoriace rozprávkový príbeh obsahujú vzorce správania, ktoré sa podieľajú na interakciách medzi ľuďmi. Súčasťou príbehov sú takzvané archetypy, ktoré sa zobrazujú nášmu vedomiu prostredníctvom symbolických obrazov. Tie sú vždy nabité svojou energiou a počas našej evolúcie nám pomáhali prekonať nástrahy života. Archetyp je univerzálny, dedičný a symbolický vzor a zároveň obraz, ktorý je súčasťou kolektívneho nevedomia. Zabezpečovali človeku prežitie, preto sú hlboko zakódované v ľudskej psyché, kde sa prejavujú prostredníctvom obrazov, vo forme symbolov, mýtov, snov a rozprávok. Carl Jung, ktorý opísal koncept archetypov, veril, že zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní ľudského správania, emócií a myslenia. Archetypy ovplyvňujú vedomie a spôsob, akým jednotlivci vnímajú svet a pôsobia naň. Predstavujú pôvodný jazyk nevedomia a most medzi osobným a kolektívnym nevedomím. Spájajú osobné skúsenosti človeka so širšími skúsenosťami ľudstva. V ľudových rozprávkach sú archetypy znázornené prostredníctvom ich rozmanitých protagonistov. Každá rozprávka v sebe ukrýva nejakú múdrosť, ktorá sa dá odhaliť, ak sa na ňu pozrieme s pokorou, skrz jej symboly a motívy. Niekedy je ich múdrosť ukrytá hlboko v mori alebo veľmi ďaleko na pomyselnéj sklenenej hore. Čím hlbšie je ukrytá jej múdrosť, tým je príbeh nadčasovejší. Preto rozprávky prežili tisíce rokov, ľudia podvedome stále cítia ich skrytý odkaz a dôležitosť odovzdať ich budúcim generáciám. Historik náboženstva Mircea Eliade vo svojom diele *História náboženských myšlienok* bol schopný zmapovať evolúciu najdôležitejších božstiev od doby kamennej až po vrchol kresťanstva. (Eliade, 1984) Náboženstvá a mytologické systémy prichádzali, zažili svoju slávu, rozkvet a následný úpadok. Štádium úpadku, vyčerpania, straty vitality nosných príbehov, ktoré inšpirovali spoločnosť, je príbeh opa-

kujúci sa vo všetkých civilizáciách. Energie, ktoré poháňajú rozkvet, ako aj úpadok spoločností, pochádzajú z archetypov ľudskej psyché. Archetyp je ako skrytý magnet nabitý nesmiernou energiou, ktorý keď prikryjeme papierom a posypeme železnými pilinami, odhalíme usporiadané línie neviditeľných síl, ktoré majú svoj smer a ktorým sa dá porozumieť. Tieto línie môžeme rozoznať v umení, literatúre, rozprávkach ako opakujúce sa, usporiadané motívy a symboly. V mysli jednotlivca tiež dochádza k vyčerpaniu motivácie, strate viery či prepuknutiu krízy. Tento psychický stav vedomia spoločnosti alebo osoby je v rozprávkach často znázornený ako choré alebo inak postihnuté kráľovstvo. Je celkom možné, že ľudové príbehy vznikali ako potreba korekcie krízového stavu alebo pomáhali preklenúť ťažké životné etapy. Každá pôsobivá rozprávka akoby skrývala návod na prekonanie závažného problému. Rozprávkoví hrdinovia tak pomáhajú ozdravovať choré kráľovstvá, transformovať spoločnosť, prekonávať skostnatenosť zaužívaného myslenia.

Príbeh je o kráľovičovi, ktorý si zaumienil získať tajomstvom opradené tri citróny a princeznú, ktorá je s týmto vzácnym nálezom spojená. (Dobšinský, 2008) Krajinu, v ktorej kráľ zostarol, nepoznáme. Nachádza sa v našej fantázii, z ktorej pochádzajú aj sny. Rozprávku je možné interpretovať aj ako dlhý sen snívaný našimi predkami. Všetkých protagonistov môžeme považovať za archetypálne energie; obsahy našej psyché. Psychiku jednotlivca alebo národa si je potrebné predstaviť ako energetický systém so schopnosťou regulovať svoje prostredie, udržiavať rovnováhu a zároveň sa snažiť o optimálnu transformáciu a rast. Jednotlivé protiklady, vedomé a nevedomé sily sú tu vo vzájomnom vzťahu a v určitom momente, obyčajne na konci príbehu, dochádza k nastoleniu celistvosti (angl. *wholeness*, nem. *Ganzheit*). Špirála vnútorného vývoja vedomia dosiahne novú, vyššiu úroveň. Interpretácia príbehu prostredníctvom metafor tak ponúka možnosť zoznámiť sa so silami, ktoré pôsobia na náš život. Amplifikácia je termín, ktorý používa analytická psychológia na obohatenie jednotlivých motívov. Týmto spôsobom sa porovnávajú podobné motívy z iných rozprávok, mytológie, etnológie, biblických príbehov a podobne. Zvýrazňuje sa tak ich archetypálne, univerzálne pozadie a ich význam a interpretácia sa stávajú zrozumiteľnejšími.

STARÝ KRÁĽ A MLADÝ PRINC

Úvod rozprávky sa obyčajne začína nejakým existenčným problémom, ktorý je potrebné vyriešiť. Problém môže byť osobný a na rozprávku môžeme nazerať v rovine psychológie muža alebo ženy. Nemenej zaujímavá je interpretácia spoločenského problému. V tomto prípade príbeh odzrkadľuje problém spoločnosti alebo národa, ktorý je potrebné vyriešiť. Keďže hlavným hrdinom je kráľovič, ponúka sa ako prvá interpretácia z pohľadu muža. Kráľ v pozitívnom zmysle udržiava v krajine poriadok, je symbolom usporiadanosti v duchovnom svete, predstavuje zrelú vyspelú mužskú energiu, súbor dominantných myšlienok, ktoré vládnu vedomiu. Dokáže požehnať svojich blízkych, oceniť svojich lojálnych poddaných, upokojiť chaotické emócie, potlačiť deštruktívne impulzy. Poskytuje stabilitu, pokoj, potešenie zo života, kreatívnu energiu prameniacu z nevedomia, s ktorým má pevné spojenie. Zabezpečuje takzvanú integritu, zmysel bytia, vo svojej najväčšej sláve a sile predstavuje symbol bytostného ja (ang. *the Self*, nem. *Das Selbst*). Analytická psychológia popisuje bytostné ja ako centrum celkovej osobnosti, kde sa zjednocujú vedomé a nevedomé aspekty jednotlivca. Ideálny kráľ je často vnímaný ako obraz archetypu celistvosti a úplnosti. V čase nepokoja zachováva rozvahu, je zdrojom istoty. Z rozprávok však poznáme hlavne tienistých kráľov s povahou arogantného tyrana, slabocha, žiarlivca, hypochondra a podobne. Starý kráľ predstavuje úpadok pozitívnych kvalít, zobrazuje prežitý, zastaralý systém vedomia, ktorý stráca svoju vitalitu a kontakt so svojím kreatívnym zdrojom. Zaužívané spôsoby, metódy, princípy, presvedčenia, ktoré riadili a navigovali životné situácie, prestali prinášať žiadúci výsledok. Nie sú to len intelektuálne myšlienky alebo názory, sú to hlboké principiálne presvedčenia, ktoré riadia naše rozhodnutia. Pôsobia na nás ako božie prikázania. Predstavujú centrálnu, dominantnú ideu toho ktorého náboženstva. Presvedčenia a princípy strácajú časom svoju energiu, neinspirujú, práve naopak. Vedomie je oslabené, neschopné brániť sa obsahom, ktoré vyvolávajú krízy a konflikty. V osobnom živote oslabením archetypálnej energie kráľa môže nastať strata viery, kríza stredného veku, depresia alebo iná neuróza. V krajine môže vzniknúť konflikt, nesúdržnosť, polarizácia, regresia do menej rozvinutej formy, kde panuje lakomosť, honba

po moci a sociálnom postavení, krvilačnosť. V rodine absencia otca ako nositeľa energií kráľa môže tiež spôsobiť podobné ťažkosti. Dominantné postoje, nosné idey, vierovyznanie, svetonázor vedomia sa potrebujú obnoviť. Kompenzácia má za cieľ osloviť časti psyché, ktoré by mali priniesť obrodu a rovnováhu. Ego alebo ja je súčasťou osobnosti, ktorá sa identifikuje s vedomými myšlienkami a skúsenosťami. Ako časť vedomia ego udržiava psychickú rovnováhu tým, že zosúladí vnútorné impulzy s vonkajším svetom.

Princ je rozprávkovým symbolom obnovovacej a ego formujúcej funkcie psyché. Získanie vzácnej princeznej ponúka nádej regenerácie vedomia jeho nosných myšlienok. Kráľovičovi sa tak naskytne príležitosť púte ako naplnenia zmyslu života. Obnova vedomia a jeho dominantných postojov sa tak stáva príkladom nájdania svojej vlastnej cesty a vlastného zmyslu života. Ako príčina krízy sa ukazuje pokročilý vek panovníka a starosť o to, ako zaopatrí syna. Starý kráľ si zachováva schopnosť posúdenia svojej situácie a vedomosť, že presun kultúry, tradícií alebo oživenie zostarnutého vedomia si bude vyžadovať šťastné manželstvo syna a jeho vyvolenej. Inak povedané: bude potrebné do obohrateho systému zahrnúť ženský princíp, ktorý v príbehu chýba. Bude potrebné zregenerovať spojenie s nevedomím. Kráľovstvo pozná cenu kráľovnej, ktorá akoby kedysi bola prítomná, ale z nejakého neznámeho dôvodu teraz chýba. Princ predstavuje energie budujúce nové usporiadanie psychickej stavby vedomia a osobnosti. Je už odrastený, pripravený na prebratie vlády, možno v dospelom veku, keď už treba pomýšľať na ženbu. Je krásny ako ruža a mocný ako dub. Je to tiež príznak zrelosti a pripravenosti princa otvoriť sa novým výzvam. Vzťah otca a syna je vlúdny, dá sa vycítiť vzájomná láska. V krajine panuje pokoj, môžeme povedať materiálna prosperita. Systém je relatívne pokročilý, diferencovaný; medzi ľuďmi v kráľovstve nie je cítiť konflikt. Problematické je naliehanie kráľa, že by rád videl princa zaopatreného. Zaopatrí znamená postarať sa o niekoho. Akoby princ potreboval ženu, ktorá sa oňho postará, podobne ako sa matka stará o syna. Nie je tu vyjadrená potreba rovnocennej partnerky, budúcej kráľovnej, ale niekoho, kto bude v úlohe poskytovateľa materinskej starostlivosti. Vedomiu dominujú kráľ a princ, teda symboly patriace mužskej doméne. Starému kráľovi chýba kráľovná; príčinu jej absencie nepoznáme.

Jej neprítomnosť symbolizuje chýbanie jej atribútov ako princíp spojenia a vzťahov, starostlivosť, múdrosť, intuícia. Kráľovná podnecuje medziľudskú lásku, kreativitu, spoluprácu, súdržnosť, empatiu. Možno kráľova nostalgia za kráľovnou prispela k vytvoreniu princovej vízie stromu s troma citrónmi. Kráľ a kráľovná, muž a žena, slnko a mesiac, vedomie a nevedomie sa navzájom priťahujú a ich vzájomná interakcia predstavuje konfigurácie oslavujúce tajomstvá života.

Podľa starého mýtu, ktorý spomína Platón, mal človek pôvodne celistvý tvar kruhu, ktorý bol rozdelený bohmi na dve polovice, na muža a ženu. Od týchto pradávnych čias sa oddelené časti snažia opäť spojiť do jedného tela. Nástoľčivosť inštinktov uspokojí túžby spojením so svojím náprotivkom vyjadruje neutíchajúcu telesnú a duševnú potrebu. Rekonštrukcia pôvodného spojenia protikladov, medzi mužom a ženou, zemou a nebom, hmotou a duchom sa stala základom mnohých náboženských rituálov a príbehov. Analytická psychológia učí, že v spomínanom symbole bytostného ja sa tieto protiklady zjednocujú. V rozprávkach bytostné ja stojí v pozadí príbehu a akoby riadi osud hrdinu na jeho ceste za získaním vyvolenej. Dosiahne sa tak celistvosť osobnosti. Bytostné ja má v rozprávkach mnoho podôb alebo obrazov. Môže to byť starý múdry muž alebo žena, kruhová studnička, posvätný vrch alebo dieťa, ktoré sa narodí kráľovskému páru. V našej rozprávke je to tajomná sklenená hora s magickou záhradou. Kráľ je symbolom dominantného vedomia, preto neprítomnosť kráľovnej vyjadruje okrem iného absenciu vzťahu s jeho náprotivkom, s nevedomím. Nedostatok posvätného vzťahu bol v minulosti považovaný za život ohrozujúci. V psyché vzniká snaha o znovuoobjavenie vzťahu s nevedomím: znovuzrodenie vitality kráľovstva, prekonanie smrteľnosti. Nositeľom tejto úlohy je princ. Je pod tlakom, aby sa oženil. Úlohou nejedného mužského hrdinu je priniesť do vedomia ženskú energiu vo forme princeznej a s ňou spojené nové duchovné hodnoty. Princezná symbolizuje súbor kvalít, hodnôt, vzorcov správania, ktoré sú tradične spájané so ženskou psychikou. Kráľovič je prinútený vytvoriť nový vzťah so ženskou doménou vo vonkajšom a vnútornom svete.

TÚŽBA PO TROCH CITRÓNOCH

Princovo zamyslenie sa nad otcovým odkazom zodpovedá zaangažovanej racionalite a možno aj schopnosti obrátiť pozornosť do vnútorného sveta. Možno prílišný dôraz na logické myslenie, intelekt a nátlak sú príčinou nerovnováhy. Sedemdesiatsedem dní pominulo, napätie rastie, vytvára sa energia na spustenie transformácie. Ani prítomnosť atraktívnych dievčat v dostupnej familiárnej sfére kráľovstva nepomáha riešiť problém. Prečo sa princ nedokáže zaľúbiť? Podľa rozprávky videl tisíce dievčat, krásnych ako lalie, ale nikto z vonkajšieho sveta nedokázal získať jeho srdce. Iskra, ktorá by zapálila plameň transformácie, tu chýba. Princ je smutný v záhrade. Vedomie je v depresívnom rozpoležení, stratilo spojenie so zdrojom života. Inštinkt ho ale priviedol do záhrady, kde medituje nad svojím osudom. Francúzsky výraz *Abaissement du niveau mental* popisuje stav, v ktorom je funkcia vedomia oslabená. Životná energia začína odtekať z vedomia smerom do nevedomia, kde sa pod jej vplyvom aktivujú archetypálne obsahy. Môže to mať za následok aktiváciu zanedbaných, ignorovaných nevedomých obsahov a vznik inšpirácie, ktorej sa tak umožní prienik do pozornosti oslabeného jáskeho vedomia. Do deja preto vstupuje stará hrbatá žena. Je to prvá ženská postava v príbehu. Kto je táto stará hrbatá žena? V rozprávkach stará žena často reprezentuje nevedomie, môže tiež vyjadrovať princovu smutnú náladu, cez ktorú sa jej podarí nadviazať kontakt. Podobne ako Čierna panička v rozprávke Zlatovláska našla depresívneho kováča v lese, kde si chcel vziať život. Záhrada je kultivovanejšie miesto ako les. Je tu možná interakcia medzi vedomím a silami prírody, teda nevedomím. Je to miesto v kráľovstve, kde uvedené spojenie symbolizuje studňa, ktorá je často súčasťou záhrad.

Stará hrbatá žena je rovnakého veku, ako je kráľ. Jej telo je deformované, možno zranené váhou patriarchálnej dominancie kráľovstva. Možno predstavuje pradávnu bohyňu Veľkú Matku alebo jej dcéru upadnutú do zabudnutia, ktorá však pozná zámockú záhradu a aj záhadné miesta. Princovi prezrádza znalosť lokality tajomného stromu s troma citrónmi a s príslubom krásnej princeznej. Jej vedomosť má vplyv na osud princa, predstavuje zlom v jeho doterajšom živote, spúšťa uňho proces individuácie. Individuácia

v analytickej psychológii predstavuje proces sebapoznávania, zahrňovania mnohorakých aspektov osobnosti, ktorým sa rozširuje vedomie. Ide o proces realizácie životného potenciálu, integrácie a zrenia, keď spájame všetko, čo má psyché k dispozícii vo vedomí aj nevedomí, dobré a zlé vlastnosti, komplexy, protirečenia, konflikty a skúsenosti.

Záhrada je miesto, kde kultúra a príroda existujú v harmónii a vzájomnom pôsobení. Poskytuje ľuďom telesnú aj duchovnú obživu. V takomto prostredí dochádza k spojeniu kultivovaného vedomia so zdrojom organického života prameniaceho z nevedomia. Záhrada je obyčajne plná kvetov, čo môže poukazovať na city, emócie, ako aj kruhovú mandalu symbolu bytostného ja. Vzniká tu snaha objavovať magický svet fantázie, zdroj života. Od témy stretnutia so starou ženou sa odvíja celý dej. Hrdina každej rozprávky sa snaží dosiahnuť kompletnosť, vydáva sa na hrdinskú cestu plnú nástrah a nebezpečenstiev. V tomto príbehu bude musieť princ nájsť ťažko dostupnú sklenenú horu a magickú záhradu. Zrkadlový vzťah medzi vedomím a nevedomím vytvára v tomto príbehu zaujímavý symbol nazývaný mandorla. Mandorla pochádza z latinčiny a znamená „mandľa“, tiež je známa pod latinským názvom *Vesica Piscis*. Vzniká prekrytím dvoch kruhov rovnakej veľkosti, ich prienik má tvar špicatého oválu pripomínajúci tvar citrónu alebo mandle. Ak si predstavíme vedomie a nevedomie ako dva kruhy, ich čiastočným prekrytím vzniká spomínaný tvar. Tento pradávný symbol sa v rozprávke objavuje opakovane, preto jeho významnosť rozvediem podrobnejšie neskôr.

Na mieste je otázka, čo je pre hrdinu motiváciou jeho cesty. Archetyp hrdinu sa aktivuje, výzva prekonávať hranice našich možností sa stáva neodolateľnou. Princ nemá matku, respektíve jej neprítomnosť na ňom určite zanechala stopy. Pri interpretácii rozprávky je dôležité analyzovať, čo chýba k dosiahnutiu celistvosti, element, ktorý chýba vo vedomí, sa tak objaví v inej forme v nevedomí. Na konci príbehu je obyčajne nekompletnosť transformovaná hrdinom do kompletnosti. Kráľ nalieha na princa, aby si našiel niekoho, kto ho zaopatrí, možno ženu, ktorej srdce niekedy získal. Kráľ pozná čaro vzťahu s kráľovnou, uvedomuje si význam ženskej domény. Iste v mladosti absolvoval hrdinskú cestu, ale zub času spôsobil zostarnutie hodnôt, ktoré svojím úsilím priviedol do vedomia. Možno sa nikdy nezmie-

ril so stratou kráľovnej. Problém rodiča, ktorý sa nebol schopný vysporiadať s významnou psychickou udalosťou, akou je strata milovanej osoby, sa teraz presúva na syna. Absencia kráľovnej vytvára vo vedomí prázdnotu, do ktorej sa začína vlievať chaos nevedomia, ktoré reprezentuje stará hrbatá žena. Kruhy vedomia a nevedomia sa začínajú prekrývať. Symbol mandorly v tvare citrónu sa začína formovať. Kráľovstvo predstavuje poriadok, hierarchiu, zatiaľ čo nevedomie predstavuje chaos nepoznaného územia. Obraz stromu tak predstavuje tiež hľadanie cesty od známeho k neznámemu, od vedomia k nevedomiu. Neprítomnosť matky pri výchove detí spôsobuje nevedomú, hlbokú túžbu po materinskej láske. Ľudia, ktorým nebola dopriata táto láska, často vyhľadávajú pocit domova v neobvyklých formách. Môže ju nahradiť lákavosť inštitúcií, vierovyznanie, škola, politická strana, hnutie, aktivizmus, profesia, lojalnosť ku svojej krajine, ideológia a podobne. Neobvyklým miestom sa tak v rozprávke stáva túžba nájsť sklenenú horu s troma citrónmi a vysnívanou princeznou. Sklenená hora, na ktorej rastie strom s troma citrónmi a kde pobýva krásna princezná, nie je z pozemského sveta. Nachádza sa vo svete fantázie, do ktorého treba vstúpiť. Predstavuje vnútorný svet, do ktorého sa dá vkročiť introspekciou, vhladom.

Prečo práve citrónový strom, a nie nejaké iné ovocie? Žltá farba citrónu vyžaruje slnečnú energiu, symbol najvyšších duchovných hodnôt. Jej zlatý jas reprezentuje rajskú záhradu. Mandorla v tvare citrónu je často zobrazovaná pri mytologických postavách, ako sú Panna Mária, Ježiš či Venuša. Vnútorným jadrom mandorly je to najposvätnéjšie, chránené pred vonkajšími vplyvmi. Je to obsah, ktorý predstavuje jednotu života a vedomia, ktorý sa starnúcim kráľom vytratil a ktorý princ musí znovu nájsť. Mandorlu v pozadí zobrazených svätcov alebo náboženských motívov môžeme nájsť v najznámejších katedrálach po celom svete, alebo vo fantáziách umelcov veľkých galérií. Holubica Svätého ducha v zlatom ovále nad majestátnym oltárom baziliky Svätého Petra vo Vatikáne je pôsobivým príkladom. Čerstvá žltosť je jasne viditeľná, preto je to tiež farba, ktorá varuje. Vyvoláva pocit vitálnej energie, upriamuje pozornosť na vonkajší a vnútorný svet, na plné zapojenie sa do života. Ľudské oko je veľmi citlivé na žltú farbu. Okrem toho má žltá farba vyššiu hodnotu luminancie v porovnaní s inými farbami, čo znamená, že odráža viac svetla a je ľahšie ju rozoznať za rôznych svetelných

podmienok. Pravdepodobne to súvisí s evolučne podmieneným prispôbením našich očí a mozgu na slnko, jeho zlatý jas a cirkadiánný rytmus. Cirkadiánný rytmus je vnútorný biologický mechanizmus, prostredníctvom ktorého reguluje telo fyziologické procesy v dennom cykle. Ide napríklad o funkcie ako bdenie a spánok, telesná teplota, denná variácia hladín hormónov a podobne. Mnohé mýty o stvorení rozprávajú o vzniku svetla a jeho rozlíšení od tmy, čo pravdepodobne symbolizuje zrodenie vedomia z temnôt nevedomia. V rozprávke tri citróny možno naznačujú výzvu prekonať ťažké situácie. Citrón tiež môže symbolizovať múdrosť a poznanie, že život nie je vždy sladký, ale zahŕňa aj obdobia nesmiernych útrap a horkosti. Rozrezaný citrón má tvar mandaly ako aj alchýmického kolesa. V starých alchýmických textoch podobné koleso symbolizovalo otáčajúci sa vesmír, plynutie života, malý obraz mikrokozmu odrážajúci totalitu makrokozmu. Je to počiatočný kreatívny impulz, nový začiatok transformačného procesu obnovy osobnosti. Vesmír ako nevedomie, z ktorého sa rodí vedomie. Podobné „slnčné koleso“ sa objavilo v jaskynných maľbách pochádzajúcich z neolitického obdobia. Krútenie vesmírneho kolesa tiež znázorňuje transformáciu smerom dole k zemi, k smrteľnosti, zároveň tiež smerom hore k nebesiam, nesmrteľnosti. Obraz transformácie osobnosti, kde sa všetky pozitívne a negatívne súčasti kruhu spolupodieľajú na procese individuácie. Koleso tak symbolizuje neviditeľné spojenia medzi mikrokozmom vnútorného života a makrokozmom okolitého vesmíru. Prirodzená kyslosť citrónov a čerstvá vôňa sú spojené s čistotou. Citrónovej šťave sa stále pripisujú liečivé účinky. Známa je liečba skorbutu vitamínom C, ktorým často trpeli námorníci a piráti. Dlhé mesiace strávené na mori bez prísunu čerstvého ovocia spôsobovali nedostatok tohto dôležitého vitamínu. Prejavmi boli nehojace sa rany, modriny, opuch ďasien, vypadávanie zubov, bolesť svalov a kĺbov, predčasné starnutie.

V príbehu by citróny mohli tiež symbolizovať čistotu. Keďže ide o duchovnú cestu, možno je to potreba duchovnej očisty, vykúpenie hriechu, ktorým kráľovstvo trpí. Princovi sa tak umožní odpútanie sa od negatívnych myšlienok, emócií, závislostí, ťarchy hriechov. Duchovná očista a hojenie tak vytvárajú pocity uvoľnenia, ľahkosti, nádeje zahojenia životných tráum. Citrónová kôra je aromatická časť, ktorá pridáva jedlám vitalitu.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Tri citróny***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.